

Schartau om SCHARTAU

FOTO: JERKER ANDERSSON. TEXT: ANNICA CARLSSON BERGDAHL

Schartauanismen har präglat människor i generationer i Göteborg, Bohuslän och andra delar av Västra Sverige.

Fortfarande är den gammelkyrkliga traditionen levande.

Konstnären Johanna Schartaus farfars farfars far hette Henric Schartau. Om honom har hon gjort film. Kanske blir det även en bok så småningom.

"Din släkt har förstört hela Göteborg och Bohuslänns befolkning och min familj." Det sade en kvinna till Johanna Schartau en gång för närmare tio år sedan.

I sommarhuset på Rossö i Bohuslän där Johanna Schartau alltid har tillbringat sina somrar hänger ett porträtt i svartvitt av Henric Schartau. Hon visste ingenting om den mannen och det var aldrig någon som pratade om honom som hon minns. För Johanna har Bohuslän alltid varit sommar, salta bad och varma klippor. Långt från all sträng religiositet.

ATEIST: Helenas barndomshem, som var i Stockholm, var möjligtvis präglad av att mamman var judinna men hennes

pappa var ateist. Helena har gått i sin fars fotspår och besökte kyrkan först i vuxen ålder.

– Jag har inte alls fått med mig det religiösa arvet. Och jag kunde väldigt lite om kristendomen, om gudstjänstordning och bibeln innan jag började mitt sökande efter schartauanismen. Jag var helt enkelt nyfiken, säger Johanna Schartau.

Vem var egentligen den till synes auktoritära mannen som hänger inramad där på väggen? Vad stod han för? Han som gett upphov till schartauanismen, en rörelse som hade sin storhetstid i slutet av 1800-talet och fram till 1950-talet men en troslära som fortfarande i dag praktiseras. Schartauanismen skrämmer och det är få som idag kallar sig schartauer. Den är framförallt förknippad

"Schartauanismen var helt otydlig för mig". Nyfikenheten drev Johanna Schartau att ta reda på mer om sin avlägsna släkting, säger Johanna Schartau. >>

"Hot om helvetet, dans- och nöjesförbud och att inte spela fotboll på söndagar..."

fort. från sid 19

med stränghet, skuld, hot om helvetet och svarta hucklen. Vem vill bli identifierad med sådant?

Är man född eller lever i Göteborg och Bohuslän har det varit svårt att undgå schartauanismen. Många har egen erfarenhet eller det har funnits någon praktiserande i släkten.

"Den porten är trång och vägen är smal som leder till himlen." Är ett citat från Henric Schartau.

Henric Schartau levde mellan 1757-1825 i Lund. Hans läror spreds uppåt landet som en väckelse. Folket vandrade milstals för att höra präster som predikade enligt schartuanismen. Predikningarna var pedagogiska. Ordet var viktigt. Följde man guds lag som är gamla testamentet var chansen till en plats i himmelen säkrare.

Det är snart tio år sedan Helenas resa in i Schartaus rike började. Resultatet är filmen "I Schartuanien", där får vi möta människor i Bohuslän vars liv är starkt präglade av schartuanismen. Det var självklart att det skulle bli en film, menar Johanna Schartau, som är bildkonstnär och såg tydliga rörliga bilder framför sig. Hon har mycket material, som inte fick plats i filmen. Stillbilder, intervjuer och möten med många fler än vi möter i filmen. Förhoppningsvis blir det även en bok.

Hon ringde Göteborgs stift och frågade om det fanns några schartauanska präster i stiftet. Känsligt ämne, visade det sig. På så vis fick hon sina första kontakter.

HIMMELEN: Varför fick schartuanismen ett sådant genomslag här i Bohuslän och Göteborg?

– Han gav till exempel de fattiga kvinnorna som kämpade ute på öarna upprättelse. Livet fick en mening för dem och om de följde nådens ordning hade de chans att få en plats i himmelen. Under den tiden passade den förhärskande religiösa läran mer ett borgerligt sätt att leva. Fattiga människor hade inte så mycket tröst att hämta och i Bohuslän levde många i nöd. Med schartuanismen fick alla en chans att komma till himmelen. Det menar Katarina Lewis som är etnolog.

Johanna Schartau har under arbetet med filmen insett att vårt samhälle är starkt påverkat av ett kristet arv. Och att nästan alla i Göteborg och Bohuslän är påverkade av schartauanismen.

HELVETET: Lisa Heikkinen, en av de som Johanna Schartau har mött, är i 25-årsåldern. Hon har vuxit upp med en pappa som är präst i Bohuslän och i barndoms hemmet finns hyllmeter med Schartaus skrifter och predikningar. Lisa minns inte sin barnatro som något ljuvt.

Hot om helvetet, dans- och nöjesförbud och att inte spela fotboll på söndagar var självklarhet för Lisa som barn.

En gång gick Lisa på diskotek utan att berätta det för mamma och pappa. Lisa fick otrolig ångest efteråt och var tvungen att berätta för sina föräldrar. Gud ser ju allt. Hon minns hur hon i skolan protesterade när hennes lärare pratade för kvinnliga präster. Hon hade ju fått lära sig hemifrån att kvinnan ska tiga i församlingen och att hon är underordnad mannen. Idag har Lisa brutit med sin barnatro men inte med sina föräldrar.

Även om de fattiga kvinnorna fick upprättelse fick inget rubba den hierarkiska ordningen i samhället.

REGELVERK: Socialismen sågs som en fara för det kristna Sverige, arbetarrörelsen var de mycket misstänksamma mot. När den kvinnliga rösträtten kom ansågs det som farligt, enligt Katarina Lewis. Pekka Heikkinen, Lisas pappa och präst i Bohuslän lider av det sår som striden om kvinnliga präster orsakat. Enligt Första korinterbrevet ska kvinnorna tiga i församlingen.

För de rättrogna är tron ett slags regelverk för livet. Den ger tröst, stadga och en absolut mening, menar Katarina Lewis.

Vad har mötena med alla dessa människor som lever med schartauanismen i sin närhet lärt Johanna Schartau?

– Mina fördomar om hur kristna är har ändrats. Jag gillar dem jag har träffat och jag tycker att det är fantastiskt att vi kan mötas i samtal trots våra olikheter och skilda uppfattningar, säger Johanna Schartau.

Fotnot: Filmen går att beställa genom Filmcentrum tel: 08-545 275 00,